

**Жохсогонский наслед.
Сельская библиотека имени М.А. Петрова.**

МКУК МЦБС МР "Таттинский улус" РС (Я)

**Дьохсофон Кыыһын талыллыбыт айымньылары-брайль
ньыматынан кинигэ буолла**

Галина Другина | 29.03.2026 | 344 просмотров (10 оценок, среднее: 4,7)

Ил Дархан А.С. Николаев биллэрбит «Култуура сылын» чэрчитинэн кулун тутар 28 күнүгэр күнүс 16 чаастан Национальной библиотека Исторической саалатыгар Таатта Дьохсофонуттан төрүттээх Егасова Акулина Михайловна – Дьохсофон Кыыһа талыллыбыт айымньыларынан мөлтөхтүк көрөр оҕолорго Брайль ньыматынан бөлтөбөр сириибинэн бэчээттэммит «Саха остуоруйалара, олонхолоро» кинигэтин биһирэмэ буолан ааста. Кинигэни онорон таһаарда М.К. Аммосов аатынан ХИФУ инклюзивнай үөрэхтээһиннэ Хотугулуу-Илинги научнай инновационнай киин директора, «Толбон» үөрэтэр-производственной ааһар-суоттуур Киин директора, педагогической наука кандидата Пантелеймон Романович Егоров.

Егасова А.М. – Дьохсофон Кыыһын талыллыбыт айымньыларын кинигэ онорон киэн араһа таһаарбыт ытыктыыр киһибитигэр Пантелеймон Романович Егоров аатыгар сүгүрүйэн туран махталбытын бүтүн Таатта улуһун аатыттан тиэрдэбит. Саха тыла сүппэтин, сайда турарын иһин айымньылаах үлэн таһаарылаах, ситиһиилээх буоларыгар, дьонго-сэргэбэ кэрэхсэнэ, тарҕана турарыгар алгыһыт!

Барҕа махталбытын тиэрдэбит СӨ Национальной библиотекатын директорыгар Саргылана Васильевна Максимоваҕа биир дойдулаахпыт кинигэтин дьон-сэргэ билиитигэр таһаарар биһирэми исторической саала киэн

уораҕайыгар ытарбытыгар көнүл биэрэн өйөбүл буолбутугар ,тус бэйэтэ кэлэн эбэрдэтин тирдибитигэр ,ону сэргэ бу ааттаммыт библиотека үлэһитигэр Туйаара Николаевна Готовцеваҕа сүбэ-ама, күүс- көмө буолбутугар ис сүрэхтэн махтал буолуохтун. Кинигэни, өйү-билиини тарҕатар киэн эйгэлээх, улахан суолталаах айымньылаах үлэһитигэр үрдүктөн үрдүк ситиһиилэри, чэгиэн доруобуйаны, дьолу- соргуну баҕарабыт.

Мантан салҕыы биһирэм туһунан ааҕын.

СӨ Национальнай библиотекатын историческай залыгар кинигэ биһирэмэ СӨ Култууратын туйгуна, Үтүөлээх үлэһитэ ,олонхоҕо Ил Дархан стипендиата, оһуохай Дархан этээччитэ, Таатта улуһун, Дьохсоҕон нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооҕо А.Н. Попов алгыһынан, тойугунан арылынна. Үөрүүлээх сана кинигэ биһирэмин иилээн-саҕалаан ыытта Акулина Павловна Колмогорова, Таатта Дьохсоҕонун «Куорсун»айар түмсүү чилиэнэ, хоһооннору айар уонна дорҕоонноохтук ааҕар ураты талааннаах, саха тылын, литературатын оскуолаҕа өр сыл үөрэппит «СӨ үөрэҕириитин туйгуна», «21 үйэ учуутала»бэлиэлэрдээх бэтэрээн учуутал. Кини улуу убайбыт «Саха ырыата» хоһоонун үрдүк таһымнаахтык аахпыта тэрээһингэ ураты тыыны биэрдэ, хоһоонун түмүгэр улуу убайдарбыт кэриэс тылларынан бу үлэ-хамнас барарын тоһоҕолоон эттэ.

Саҥа кинигэ көрбөт уонна мөлтөхтүк көрөр оҕолорго ананан Брайль ньыматынан оноһуллан оҕолор барахсаттар остуоруйалары, олонхолору төрөөбүт тылларынан ааҕар кыахтаммыттарынан истин махталын П.Р. Егоровка, ааптарга эбэрдэтин, кинигэ бэлэҕин туттарда НБ директора С.В. Максимова. Кинигэ эрдээктэрэ Егоров П.Р. манньк кинигэни таһаарыы уратытын, үгүс үлэни, сыраны эрэйэрин, көрбөт уонна мөлтөхтүк көрөр оҕолорго сахалыы тылынан үөрэтии, кинигэни таһаарыы суох да кэриэтэтин , ол кыһалҕаны туоратыһарга сыаллаах-соруктаах үлэлиирин сиһилии кэпсээтэ. Дьон кини эппитин, Пантелеймон Егорович бэйэтин олоҕо олоххо тардыһыы, үрдүккэ дьулуһуу тыыннаах холобура буоларын өйдөөн олус уйаҕастык,

истинник ылыннылар, киниэхэ махтал тылларын сөбүү, сүгүрүйүү бэлиэтигэр долгуйан туран эттилэр.

Акулина Михайловна төрөөбүт дойдутуттан, Таатта улууһун баһылыгыттан «Таатта улууһугар култуура сайдыытыгар кылаатын иһин» улуус үрдүкү анал бэлиэтин иккис дойдута буолбут, үлэлээбит-үлэлиир, олорор дойдутуттан – Тыараһа нэһилиэгин баһылыга Сунхалыров Вячеслав Васильевич Акулина Михайловнаҕа истин эбэрдэтин этэн туттарда. Кини Егоров П.Р онорбут үлэтигэр үрдүк сыанабылы биэрдэ.

Дьохсоҕон нэһилиэгин баһылыга В.А. Охотинтан уонна нэһилиэк депутаттарын сүбэтиттэн Дьохсоҕон Кыыһын талыллыбыт айымньыларынан сана кинигэни таһаарбыт авторга П.Р. Егоровка Махтал суругу уонна айар куттаах А.М. Егасова-Дьохсоҕон кыыһыгар нэһилиэк үрдүкү бэлиэтин «Дьохсоҕон нэһилиэгин социально-экономической сайдыытыгар кылаатын иһин» ыппытын Дьохсоҕоммут киэн туттар бастакы наркомун, инженер энергетик А.К. Андреев сырдык аатын үйэтитээччи, кини чабылхай олобун, үлэтин арылар 3 кинигэ авторга, Өрөспүүбүлүкэтээҕи ОДьКХ А.К. Андреев аатынан музей сэбиэдиһсэйэ Арылахова Г.Е. туттарда, дириҥ ис хоһоонноох тыл эттэ. Акулина Михайловна төрөөбүт нэһилиэгин айар куттаахтарын «Куорсун» түмсүүтүттэн эбэрдэ суругу, икки автордарга анал бэлэхтэрин, эдьийбитигэр тыыннаах сибээки дьөрбөтүн туттарда Алампа аатынан НАДь. специалиһа И.С. Жараева.

Тэрээһиннэ Дьохсоҕон Кыыһа уонна анал кинигэ авторга П.Р. Егоров икки өттүттэн сөбүлэһиһгэ илии баттастылар, автор А.М. Егасова айымньыларга бэчээттэнэригэр сөбүлэһин биэрбитин туоһулуур акт толорулунна.

Биһирэмнэ Пантелеймон Романович дэгиттэр талааннааһын ситэрэн баянынан добуһуоллаах ырыа дьыэрэйдэ.

Тэрээһиннэ Бастакы Президент М.Е. Николаев аатынан 40-с оскуола 1"а» кылааһын үөрэнээччилэрэ, кылаас салайааччыта Саввина Л.Н., олонхоттон быһа тардыыны толордулар. М.К. Аммосов аатынан ХИФУ

культурология салаатын сэбиэдиссэй, доцент, тыл билимин дуоктара, Арасыйа үрдүк үөрэхтээһиннэ Бочуоттаах үлэһитэ Ефимова Л.С. устудьоннары салайан ааптар остуоруйаларыттан аабылары толортордо. Тэрээһиннэ үүнэр көлүүнэ кыттыбыта инникигэ эрэли сахта, сүргэбитин көтөхтө. Дьохсоҕонтон И. Жараева, В. Гладкина Дьохсоҕон нэһилиэгин «Куорсун» айар түмсүү айылҕаттан талааннаахтара Эбээ Валя бастакы ырыатын уонна Дьөгүөр- Таатта тылларыгар сана ырыаны ыллаан истээччилэр биһирэбиллэрин ыллылар. Саха Өрөспүүбүлүкэтин Суруйааччыларын Сойууһун ситэриилээх сүбэтин чилиэнэ, хоһоонньут, кэпсээнньит А.М. Иванова-Бээрийэ Кыыһа Хотойук Айгыына сана кинигэ таһаарбыттарынан автордарга эбэрдэ тылларын анаата. Ааспыт сайын суруйааччылар төрөөбүт алаастарынан айан маршрутун үлэлэппит Александр Протодьяконов Тааттаҕа тийэн баран аан бастаан көрсүбүт кинигэ Акулина Михайловна буолбутун ахтан – санаан эмиэ истин эбэрдэтин тиэртэ. Норуот ортотуттан тахсыбыт айар талааннаах Дьохсоҕон Кыыһа дойдутун дьонугар өйөбүл буолбуттарыгар, Дьохсоҕон олонхотуттары бөлөбөр тылгыт ууһа сүппэтин, өссө сайдан олох үөһүгэр сүүрүгүрэ турдун диэн махталын, алгыһын эттэ. Төрөөбүт Дьохсоҕонун уонна олорор Тыараһатын нэһилиэктэригэр, Таатта улууһун дьаһалтатыгар айар үлэтин үрдүктүк сыаналаабыттарыгар «Олус долгуйдум, үөрдүм, сүрэхпэр күндүтүк, инники айар үлэбэр дириҥ суолталаахтык ылынабын»- диэн санаатын биллэрдэ.

Тэрээһиннэ сылдысбыттар Олонхону айааччы Дьохсоҕон Кыыһын кинигэлэрин кытта «Куорсун» айар түмсүү кинигэлэрин, түмсүүнү көрдөрөр хаартыскалар, олонхону оҕо харабынан көрөн өйдөөбүтүнэн уруһуйдарынан ситэрилибит киэн ис хоһоонноох быыстапканы сэнээрэ көрдүлэр. Куоракка олохтоох Таатталар, ыалдьыттар, Дьохсоҕонтон, Тыараһаттан дьоно-сэргэтэ тийээннэр дьонун тэрээһин үрдүк таһымна ааста. Дьохсоҕонтон сана ырыалары тарҕатааччы, кэрэ куоластаах ырыаһыппытыгар Варвара Гладкинаҕа, норуот айымньытын уонна Куорсун түмсүү аатыттан, быыстапка кинигэтин илдьэн биһирэмнэ көрүүгэ туруорбут Изабелла Семеновнаҕа,

урдүк суолталаах биһирэми тэрийэн, салайан ыппыт ытыктыыр учууталбытыгар Акулина Павловнаҕа барҕа махталбытын тиздэбит. Куруук маннык үлэ үөһүгэр үөрэ-көтө, ырыаны тарҕата, түмсүүнү өйүү сылдьаргытыгар баҕа санаабыт бастыңын аныыбыт.

Бу тэрээһини хоһуйан Дьохсоҕон Кыһын бииргэ төрөөбүт быраата Дьөгүөр Таатта эбэрдэ хоһоон айбытын сэнээрэн аабын:

*Дьоллоох Дьокуускай куорат
килбэйэр киинигэр,
«Дьохсоҕон кыһын»күнэ тыкта
сулус буолан умайда.*

*Саха омук уус тылын, ойуулуур
дьүһүннүүр дьүрүлүн,
Оҕо – аймах, ыччат дьон инникитин түстээри.*

*Олонголоох оҕонньор этэн кээспит тылларын,
Ойуун Уола кэлэр көлүөнэҕэ
илдьитин.*

*Айдарыылаах айыы кыһа
Өкүлүүнэ,
Уустаан -ураннаан хоһуйан
уһун тыыннаан.*

*Сурукка бичиккэ тигэн кээстэ,
көрбөт – истибэт,
Ааҕар – аахпат барыта сайдарыгар анаабыта.*

*Кинигэ буолан килбэйдэ, сирдьит
буолан умайда,
Үйэлэргэ сүппэттии куйаар устун
олонголоон дьоллоһутта.*

*Алгыс баһа сыаланнын айар – тутар талааныгар,
Айар кута арчыланнын, этэр тыла
минньийдин.*

ДЬӨГҮӨР. ТААТТА.

Үөрүүлээх биирэмтэн хаартыскалар:

[Видео](#) (00:00-01:30)